

25. Како су уведене и који је значај честица које се на проскомидији постављају на свети дискос? Претварају ли се оне у Тело Христово?

26. По уредбама Типика свештеник на: «Пазимо, Светиње светима», уздиже Агнец. Неки свештеници уздижу цео дискос; Је ли то исправно'?

27. Зашто се свештеник не причешћује од честице коју на проскомидији вади посебно за себе, него од Агнеца? Какав је у том случају смисао извађене честице за служашчег свештеника?

Три горе наведена питања се односе на тему честица које се приликом чина Проскомидије ваде и постављају на дискос поред Агнеца. Прво се тиче историјата и смисла честица те њиховог освећења, треће - причешћа свештеника или и верника од њих, и друго - сродне теме, дакле узношења и честица, заједно са Агнецом, приликом возгласа: «Пазимо, Светиње светима».

Као што је познато свештеник је све до тринаестог века приликом чина проскомидије вадио и постављао на дискос само Агнец. Многи рукописи сведоче да је чак и током четрнаестог века одмах након вађења Агнеца, његовог крстобразног засецања, пробадања и изливања вина и воде у путир, постављао звездицу на дискос и покривао дарове. У кодексима тог времена почиње да се појављује и уздицање других просфора на проскомидији осим оне из које се вади Агнец, а у част Часног Крста, Богородице, Арханђела, Претече, као и других светих ако су постојале и друге просфоре, или ако би постојала потреба за узношење и других просфора, очигледно оноликог броја просфора колико је предвиђено да би било довољно за поделу нафоре на крају Свете Литургије. Али, нису вађене честице у част ових личности. У истом периоду се појављује и помињање имена живих и упокојених и узношење просфора за њих, поново без вађења честица за њих.

«Уредбе Свете Литургије» 12-13. в. (кодекс Атинске Националне библиотеке 662) представљају управо тај поредак. Дакле, после сједињења и пре покривања дарова «(свештеник) узима другу просфору и говори: «Прими, Господе, жртву ову заступништвом Препоблагословене Владичице наше Богородице Приснодјеве Марије». Потом узима трећу просфору и говори: «Часних бестелесних Сила Небеских; Часнога, Славнога Пророка, Претече и Крститеља Јована; Светих и Свехвалних Апостола» и наводи разна имена. И код четврте просфоре помиње Светог који се празнује, над којом након изговарања имена Светог дана говори: «и Свих Светих Твојих. И помени, Господе, архиепископа нашег (име), благочестиве и христољубиве царева наше (имена), слугу твога (име игумана) и сву браћу... и све упокојене...» Потом помиње оне које жели, живе и упокојене».

У «Уредби Свете Литургије» Патријарха Филотеја (14 в.) налазимо најстарије јасно сведочанство о повезивању горе поменутог помињања и вађења честица. Разлике у односу на данашњу праксу су очигледне: «Свештеник узевши у руке другу просфору говори: У част и спомен Препоблагословене Владичице наше Богородице и Присно-дјеве Марије, чијим молитвама... И вадећи светим копљем честицу ставља је са леве стране светог хлеба. Над трећом просфором говори: Силом часног и животворног крста; Часних бестелесних Сила небесних... и Свих Светих Твојих; чијим молитвама... И тако вадећи честицу, ставља је на њено место, то јесте лево, а надаље испод ставља остале честице. Потом узимајући другу просфору говори: «За сво епископство православних...». Свештеник потом говори понаособ имена живих вадећи по честицу из друге просфоре и говорећи овако: «За спомен и отпуштење грехова блажених...», и вади честицу. А њакон пак узевши просфору, говори овако: «Помени, Господе, и моју недостојност...», и попут свештеника ставља честице са доње стране Светог хлеба». У исто време отприлике, и Свети Никола Кавасила, поред прве просфоре, из које се вади Агнец, говори о «увођењу» других хлебова «у славу Свесвете Мајке Божије, заступништвом тог и тог Светог, за отпуштење грехова душа живих и упокојених» те о вађењу и приношењу «дела (тј. честице) за свакога од њих» (Επιφανεῖα...,

гл. 10).

У временима познијим од Филотејеве *Уредбе*, број и место честица су задобили данашњи изглед те се десно од Агнеца ставља честица Богородице, лево девет честица светитеља, «Чинови», и доле честице живих и упокојених. Симеон Солунски (+ 1429) и литургијски рукописи из истог времена сведоче, уз мање измене, нашу данашњу праксу. Симеон је први који нам даје и смисао ове праксе. Честице се стављају уместо светитеља, у њихову част и освећење, и не претварају се пак у Тело Христово, нити наравно у тело Светих у чију су част извађене. Прилажем један карактеристичан одломак из «*Дијалога*» Светог Симеона: «Схваташ ли да су честице принесене уместо Светих и у спомен њихов, и част, и кроз њих за спасење наше? Јер и они, као сатрудници Христови, учешћем у спасоносној Жртви и мирећи нас са Њим и сједињујући, учествују у овој страшној Тајни славе и вишњег узласка, тим више што их се више опомињемо. Само, честице се не претварају било у Тело Господње, било у тела Светих, него су по угледу на Господа, само кроз хлеб дарови, и приноси, и жртве, и у њихово име (тј. светих) су Њему приношене и свештеним савршавањем Тајни, сједињењем и заједничарењем освећиване, и онима којима су намењене освећење предају, и кроз приношење за Свете и нама, као што и кроз молитве бива исто... Јер се они непосредно од Бога освећују, а прихвативши пак оно што је од нас тиме и нас освећују... Јер иако нематеријално и умно душама учествују, и у заједници са Христом, али и кроз Његово свештеносавршавање Свете Литургије, које је Он предао да се врши за свет, као они који су заједно с Њим претрпели тешкоће и заједно са Њим прослављени, учествују у највишој слави» (гл. 94). Свети Симеон у овом свом *Тумачењу* бележи: «Постоји, дакле, нека реч која је преко Отаца дошла до нас, да принесене честице доносе велику добит, јер се налазе на месту личности (тј. Светог) за које се приносе, и жртва је за њих Богу принесена; зато и свештеник, приликом приношења, овако говори: «Прими, Господе, жртву ову». Дакле, честице су за Свете приношене, у славу и част њихову, и пораст вредности и још веће примање Божанског просветљења» (гл. 102).

Исти је и циљ приношења честица за живе и упокојене. И ове честице се приносе уместо личности: «за верне, за упокојене на отпуштење грехова и заједницу благодати; за живе пак који само покајањем могу стећи живот вечни; на ослобођење од невоља, на опроштај сагрешења, на наду вечног живота» (Επιτηδεῖα..., 102), или «као што си се принео ради нас смиренних који опроштај и заступништво молимо, и велику милост Божију очекујемо» (Διάλογος..., гл. 94).

Сам Свети Симеон нам на задивљујући начин поново изражава сав духовни смисао који скрива у себи ово чудесно изображавање диска Свете Литургије: «Погледајмо пак како и кроз ово Божанско изображење и дело свештене проскомидије видимо самога Исуса и сву Цркву Његову, Једну, кроз Њега истинску Светлост, Живот вечни Њиме задобијени и обасјавани, и продужавани. Јер је он кроз хлеб посредник, а Богородица кроз честицу с десна, свети пак и Анђели с лева, а одоздо сав благочестиви сабор оних који су у Њега поверовали. А ово је Тајна велика: Бог у људима и Бог међу боговима, обоженим од истинског Бога, Њега који је по природи својој Бог њих ради оваплоћени. И то је будуће Царство и устројство будућег Живота: С нама Бог, видљив и причастан» (Διάλογος, гл. 94).

Управо овај додир честица са часним Телом и, штавише, сједињење с Божанском Крвљу, сједињује са Христом и освећује цело тело Цркве, Светитеље и верне грешнике, за које се приноси тајанствена жртва. Карактеристична је реченица која по предању прати преношење честица у путир: «Спери, Господе, Часном Крвљу Твојом, грехе овде поменутих слугу Твојих». Управо тако богословствује и Свети Симеон у његовом *Тумачењу*: «Јер честица, која се приноси за некога, будући да лежи у близини Светог Хлеба, који у свештеносавршавању Свете Евхаристије постаје Тело Христово, и сама непосредно у освећењу учествује тога ради; и стављена у путир с Крвљу се сједињује; зато и души, ради које је извађена, благодат упућује. Настаје дакле духовно општење; и ако се ради о благочестивим душама, или о грешницима који су се покајали, човек, као што смо

рекли, душом невидљиво прима заједницу Духа. Много пута пак као што смо чули, стиче и телесну добит. Међутим, ако неко греша и пребива у греху, и непријатељски је настројен, одбацује заједницу, тада жртва која се за њега приноси постаје осуда његова» (гл. 103).

Толико о историјату и значају честица.

Сумирамо оно што смо написали: честице Предложења ваде се и приносе у част Светих, а за опроштај живих и упокојених. Оне се освећују целим свештеним чинодејством и на све чланове Цркве, коју и формално изображавају, преносе освећење.

Претварају ли се у Тело Христово? Видели смо да Свети Симеон Солунски јасно учи да се не претварају у «Господње Тело». Претвара се само Агнец, који и јесте једини хлеб који се од почетка приносио приликом Предложења: «Један хлеб» кога «ломимо», јер *«један је хлеб, једно смо тело многи; пошто се сви од једнога хлеба причешћујемо»*, по Алостолу Павлу (I Кор. 10, 16-17). Са овим Учењем Симеона, који укратко сумира веру Православне Цркве о датом учењу, сагласни су и млађи као што су: Теофило Камбанијски у *«Ризници Православља»* (гл. 17), Свети Никодим Светогорац у *«Лидалиону»* у коментару на 28. канон Шестог Васељенског Сабора, и други писци канонско-литургијских зборника.

Некако је нејасно оно што је у односу на ову тему речено у византијском коментару на Свету Литургију: *«Црквена историја и мистичко созерцање»*, који обично носи име Германа Првог, Патријарха Цариградског (715-730). Ово дело не говори изричито о честицама, али изгледа да подразумева да на дискосу осим Агнеца постоје и други делови просфоре. Овај помен би био хронолошки најстарије сведочанство о приношењу честица кад не би било толико непостојано предање о овом тексту, кад не би постојале толике сумње о његовом ауторству и кад би ко могао расудити шта у овом тексту припада Светом Герману, а шта не. Међутим, како год да се узму ствари, Герман ове честице назива «деловима и удовима Тела» Христовог и прихвата да Агнец, вероватно у додиру са њима, преноси освећење и на њих. Али, које врсте освећење? Попут оног освећења на које мисли Свети Симеон или освећења које их претвара у Тело Христово? Ниже ћемо видети цео Германов одељак. Кавасила такође није толико јасан, или бар не изгледа да прави јасну разлику између Агнеца и честица: «Наиме, свако приношење Дарова бива у спомен Господа, и оно у целости објављује Његову смрт» (*Тумачење Свете Литургије гл. 10*). Горе наведена нејасна сведочанства не би имала значаја, јер је учење Православне Цркве по овом питању једногласно и јасно, бар од Светог Симеона па надаље, кад не би бројне грчко-унијатске цркве заузимале различит став по овом питању. Богослови, сабори и папа Бенедикт XIV одредили су да се целокупан садржај дискоса, и Агнец и честице, приликом освећења пресуштаствљује (=мења суштину, претвара се) у Тело Христово.

Можда изгледа некако схоластички бављење питањем да ли се освећују честице или не. Међутим, решење овог питања има непосредне литургијске последице. Одговор на два доле наведена питања зависи од става који ћемо заузети по првом и основном питању о коме је реч.

Треба ли да се уздиже само Агнец или цео дискос? Несумњиво само Агнец, будући да се само он претвара у Тело Христово. Сви рукописи Свете Литургије и све уредбе које је описују говоре изричито: «Уноси Хлеб», «обухвата Часно Тело и подиже га», «крстообразно уноси Хлеб», «чинећи Светим Хлебом знак крста над светим дискосом», «узевши свети Хлеб крајевима прстију двеју руку, уноси га чинећи знамење крста изнад светог ди-скоса», «узима свети Хлеб међу три прста двеју руку и уздиже га један педаљ» итд. По сведочењу Јакова Едеског (седми век) свештеник је подизао Свети Хлеб и показивао га народу «за сведочанство». Управо то је смисао уздизања као што то изражава и возглас који следи: «Светиње светима»; позив достојним и удаљавање недостојних од показаног Тела Господњег. «Свети су предложени дарови, примивши призив Светог Духа; свети и ми, удостојивши се Светог Духа. Светиње пак приличе светима (Кирило Јерусалимски, *Мистагошка катихеза* 5, 19). Ово значење изражава и Свети Никола

Кавасила: «А сада предстоји да и сам свештеник приступи Часној Трпези, а и да друге позове да приступе. Но, пошто није свима редом допуштено да се причесте Светим Тајнама, ни свештеник не позива све присутне; већ узевши у руке животворни Хлеб, подиже га високо и показује, те позива достојне да приђу и да се причесте. Говорећи: «Светиње светима», као да каже: Ово што видите, то је Хлеб живота. Похитајте, дакле, да се причестите Њиме; али не сви, него само они који су свети. Јер, светиње су доступне само светима» (*Тумачење...* гл. 37,1).

Византијски тумачи Свете Литургије узношењу Светог Хлеба придају значење подизања Тела Господњег на Крст, Његове смрти, чак и Васкрсења и Вознесења: «Поддиже се у рукама свештеника, као Тело на Крст» (Јован Дамаскин, *О Телу и Крви Христјовој*, 5). «А подизање часнога Тела изображава уздизање на Крст, и смрт на њему, и само Васкрсење» (Теодор Андидон, *Προθεωρία καιφαλαι-ώδης περί των εν τη Θεία Λειτουργία γινομένων συμβόλων και μυστηρίων*, гл. 37). «Узноси се живоносни хлеб изображавајући само Спаситељево распеће за нас и сами долазак Христов и Његово предавање себе нама, јер Он и јесте за нас Распети, и Њега нам показуј, тајанствено за нас умрлога. Због тога свештеник и узвикује: «Пазимо», како бисмо познали Тајну, и наставља: «Светиње светима», објављујући да су и учесници ове Тајне дужни да буду свети, као што је Свет (Христос) распети» (Свети Симеон Солунски, *Διάλογος...*, гл. 99).

Из свега горе наведенога јасан је закључак. Узноси се само Агнец, не само зато што је првобитно само он постојао на дискоу, него и зато што се само он претвара у Тело Христово и, сходно томе, само он се показује како би се огласио позив за причешће, и само Његово узношење изображава Господње уздизање на Крст. Управо из супротних разлога не уздиже се цео дискос, значи и честице. Свети Герман, у свом тумачењу расправља због чега се заправо и оне не уздижу: «Узношење пак Часног Тела изображава подизање на Крст, смрт на њему и само Васкрсење. Узношење пак само Свештеног Хлеба бива због тога што је Он Цар Господ и Он је Глава, по Апостолу, док су други часни Дарови удови Христови и Тело Христово, то јест Часнога Тела Христа Бога. Јер он је једин у коме се изображава и показује божанствено и животно страдање Онога који се жртвовао за живот света, будући да само Свештени Хлеб бива заклан и као јагње (Агнец) жртвован, док се други свештени Дарови не сек копљем крстообразно, него се као делови и удови тела деле и комадају. Учествујући, тако, Онај свети Хлеб у освећењу, преноси га и осталим светим Даровима, преносећи слично и чаши од освећења и благодати».

И, на крају, *зашто се свештеник не причешћује својом честицом, него Агнецом?*

Врло једноставно, због тога што се његова честица не претвара у Тело Христово те се не само он, него и верници обавезно причешћују од Агнеца, а не од својих честица или честица Светих. Управо то говори и Свети Симеон: «Међутим, свештеник је дужан да зна и треба да пази приликом причешћа најстрашнијим Тајнама, да не узима од других честица, него од Господњег Тела и Њиме причешћује оне који приступају. Јер, иако је сједињењем са Пресветом Крвљу све постало једно, и причешћујемо се Крвљу Господњом и када се причестимо неком од честица, али будући да је неопходно да се сваки верник причешћује и са Телом и са Крвљу Христовом заједно, свештеник причешћујући онога који приступа, треба да са Крвљу кашицом узима и Тело Христово. Истинито је, наравно, да су све честице, када су ушле у путир, дошле у заједницу с Телом и Крвљу Христовим и тим сједињеним честицама се причешћује онај који учествује у Телу и Крви. Међутим боље је, као што сматрам, да (свештеник) пази да кашицом узима и од Божанскога Тела» (*Διάλογος* гл. 94). И Теофило Кампанијски скреће пажњу свештеницима на ово: «Свештеник, међутим, треба да пази да не преда верницима од ових честица, већ од Тела Христовог, јер много греша и пада готово у идолопоклонство» (*Ризница Православља*, гл. 17). И Митрополит Филадельфјски Гаврило Севир у посебној студији: *Περν την μερίδων (=0 честицама)*, изражава управо исто учење: «Треба знати да се, ниједна од горе поменутих честица не претвара у Тело и Крв Христову, без обзира на то што се

сједињује с Телом Господњим. Јер се само хлеб и вино, који су принесени у спомен страдања Господњег и Васкрсења Његовог, пресуштаствљују и претварају, док честице суделујући у освећењу примају освећење. Нека свештеник због тога пази како не би уместо тела Господњег дао честицу онима који се причешћују. Јер као што и душе Светих окружују Божанску светлост, и саме не постају Бог по природи, него учествују у благодати, тако бива и са честицама без обзира на то што се сједињују са Телом и Крвљу Господњом» (Ευχερίδιον, 1776, стр. 24). Исто говори и преподобни Никодим у коментару на поменути канон Шестог Васељенског Сабора, као и друге канонско-литургијске збирке. Због избегавања давања честица уместо Часног Тела у случајевима групног приступања Светом Причешћу, честице се, као што је познато, не стављају у свети путир након причешћивања свештеника, већ након причешћивања народа.

Горе поменута теорија унијата да се и честице пресуштаствљују у Тело Христово је очигледно имала за циљ да се избегне ова тешкоћа. Уосталом, укидање кашичице од стране истих и предавање причешћа руком свештеника, који би узимао комад Светог хлеба, погружавао га у путир и полагао у уста онога који се причешћује, захтевало је припрему посебних комада на Предложењу, по узору на мале латинске остије, те је због тога било потребно да се освећује цео садржај дискаса.

28. Да ли се целокупан садржај дискаса: Агнец и честице, освећењем претвара у Тело Христово, или не?

На тему честица су се раније односила три питања под бројем 3-5 (том 1, стр 17-22), у којима смо тада дали, колико је могуће, опширан и, верујемо, подробан одговор. Прво се односило на историјат и смисао честица и на то да ли се и оне приликом освећења претварају у Тело Христово, а друга два на сродне теме: да ли се на речи «Светиње светима» уздиже цео дискос, и да ли се свештеник причешћује од своје честице или од Агнеца. Имам утисак да је одговор био јасан: освећује се само Агнец, само се он уздиже и свештеник се, као и народ, причешћује само од Агнеца, а не од честица, јер се оне освећују учешћем када се полагају у Свети путир, али се не претварају у Тело Христово.

Тада смо направили један осврт на историјат честица, значи на црквено Предање и праксу, и позвали се на сведочанства црквених писаца из времена Светог Симеона, архиепископа Солунског па надаље, тражећи од њих решење за наша питања. Свети Симеон је први који се бави темом освећења честица, које су, уосталом, не тако давно, у тринаестом веку биле уведене у византијску литургијску праксу. Осим тога, видели смо шта у вези с тим пишу Теофил Кампанијски, Гаврило Севир Филадельфијски и преподобни Никодим Светогорац. Сведочанства су једногласна и у потпуности сагласна са оним што пише Свети Симеон. Због релативног употпуњења одговара смо навели једно не тако јасно сведочанство Светог Германа Цариградског и на један подједнако магловит навод о честицама Светог Николе Кавасиле, као и одлуке унијатских сабора и папе Бенедикта XIV (1740-1758), који се стављају на страну супротног становишта, значи да се честице претварају у Тело Христово. Међутим, можда су нејасност првих двају сведочанстава и позивање на праксу бројних грко-унијата заплели ствари и изазвали ново, горе постављено питање и сличне недоумице код неких других. Ово је, као што се види из три стара питања, уосталом, учинило неопходним враћање на тему честица, теоретски и практично посебно занимљиву, будући да она може имати непосредне практичне, обредно-литургијске последице (уздицање целог дискаса, освећење садржаја целог дискаса, причешћивање свештеника и народа честицама). Папске одлуке нас се не тичу и не интересују православне. Нећемо се враћати на њих, нити на друга сведочанства на која смо се у оном одговору позивали. Између осталих писаца (Симеон, Теофило, Гаврило и Никодим), у потрази за додатним сведочанствима, ћемо се позвати само на Светог Симеона за поткрепљење и употпуњење слике која се односи на предање о честицама. У сваком

случају, молимо да новије чињенице и што се тиче историјата и смисла честица и спорне теме, значи одговара на питање да ли се освећују или не, па према томе и да ли се причешћујемо њима као Телом Христовим или не, буду доведене у везу са оним што је тада писано. Нећемо понављати оно што је тамо написано.

У Загори Пилејској је сачуван кодекс из петнаестог века који је припадао патријарху Цариградском Калинику Трећем и који садржи објављена и доскора необјављена дела Симеона Солунског. Изузетна вредност овог рукописа је у томе што га је Свети Симеон својеручно исправио. Ради се о кодексу библиотеке општине Загора под бројем 23. Свети Симеон тамо, у 94-тој глави «Дијалога», на маргинама листова 34-35 рукописа, додаје веома дугачку допуну ономе што сам пише ту о честицама, а чији смо део и ми приложили у претходном одговору. Додатак је објављен 1981 од стране Дејвида Балфура, заједно са осталим до тада необјављеним Симеоновим делима. Додатак се налази тачно на оном месту где се завршава излагање одломка из Дијалога који смо тада објавили, после реченице «(...) и од божанског Тела кашичицом узима». Тамо је сумирао оно што је написао о честицама и завршио, као што је имао обичај, умерено: «А истина је да се онај који заједничари у Телу и Крви причешћује свим честицама које су се, пошто су стављене у путир, присајединиле Телу и Крви Христовој и с њима сјединиле се. Међутим сматрам да је боље пазити да се кашичицом узима и од Божанског Тела». Дијалог је објављен заједно са овим текстом, као што се види из тога што ни у једном другом рукопису, као ни у штампаним издањима не постоји додатак. Очигледно је да су изазвани коментари. Или, иначе јасан, став Симеона није добро схваћен, или на основу израза: «*α ισϋινησιο ιε*», и «*καο ιησιο σμαιραμ*», схваћено да су, оно што је написао, његови субјективни ставови, недовољно утемељени на Црквеном Предању. Вероватно је да су штавише охрабривали оне који су, било да верују како се честице претварају у Тело Христово, било из небриге, и њима без разлике причешћивали вернике.

Свети Симеон се у свом додатку, са његовим познатим кружним начином размишљања, поново враћа на претходно изражене погледе и, избегавајући сваку умереност или уздржаност, допуњава своје ставове, анализира их и поткрепљује аргументима из Предања и литургијске праксе Цркве, «иако они и немају догматску оштрицу». Непрестано пак наглашава да изражава «најдревније» и «првобитно» Предање Цркве, и да «увек следује обичајима Цркве како их она проповеда».

Симеонови аргументи су укратко следећи: Причешће се даје онако како га је Христос предао и како смо га примили од Светих Отаца. Апостоли су се причешћивали и Телом и Крвљу Господњом. Иако је претходило сједињење Тела и Крви, служитељи су се Часним Телом и Крвљу причешћивали одвојено. Тако су се причешћивали и мирјани. Међутим, касније су Свети Оци, «због неких догађања», увели кашичицу. Честице се сједињују с Часном Крвљу и Телом сједињењем које је «до танчина». Пошто су се честице на овај начин «посве» сјединиле и пуне су Тела и Крви Господње, верник се заједно с њима причешћује и Телом и Крвљу Христовом. Али, наставља он, не треба да бива тако, него да свештеник узима кашичицом и само ово Тело и да га, како захтева Свештено Предање заједно с Часном Крвљу, предаје онима који се причешћују. А ово због тога што се честице, које се приносе у част светих и искупљење живих и упокојених, не претварају у Тело Христово, него само Агнец. А ево зашто:

- На Предложењу се «у спомен Господа» приноси само један хлеб. Из њега се вади Агнец и настаје сједињење Чаше. Потом се из других хлебова ваде и приносе честице. Ово је исправан поредак.

- Кад треба да се служи Пређеосвећена Литургија, приносе се и други хлебови по броју Пређеосвећених (које током наредне седмице планирамо служити), ваде се Агнеци, бива сједињење и потом се приносе честице. Само се хлебови приносе «у спомен Господа».

- Само се хлеб, који је уздигнут, и из кога је извађен Агнец, сече и дели као нафора (αυτιδωρο=уздарје). Остале просфоре, из којих су извађене честице Светих, не зову се нафора (αυτιδωρο). Ово је стари, исправан поредак. Симеон наводи да се као нафора делио и

хлеб из кога је извађена честица за Богородицу, «због њене части».

- Приликом «савршавања», значи завреме освећења, свештеник говори «И учини Хлеб овај...», а не «Хлебове ове...», пошто на дискосу постоје и честице. Међутим, када на дискосу постоји више Агнеца за вршење Пређеосвећене, тада говори: «Хлебове ове...». По владајућој пракси, ова фраза се увек говори у «једнини». Симеон има у виду другу традицију која је са овим повезана.

- Приликом приношења свештеник уздиже само Агнец, не честице.

- У случају да имамо више Агнеца (предвиђених за вршење Пређеосвећених) уздиже све Агнце, али не и честице.

- Кад раздели Хлеб, у путир ставља његов «горњи део», а не од честица.

- Он се причешћује и ђаконима пружа делове Агнеца а не честица.

- За вршење Пређеосвећене чува савршени Хлеб, а не честице.

- Слично томе, на Велики Четвртак као Залог (за дарохранилницу) оставља савршени Хлеб - Агнец, а не честице.

- Архијереј приликом рукоположења свештеника, предаје као Залог у руку новорукоположеног савршени Хлеб, а не честицу, говорећи: «Узми овај Залог...».

- На крају, хлеб Предложења, из кога се вади Агнец, увек приноси свештеник. Честице су, међутим, у неким местима приносили и ђакони. Ради се о старијем обичају који је Свети Симеон забранио.

Ово је, у основи, аргументација Светог Симеона Солунског, онако како је она изражена у додатку који је властитом руком придодао првобитном тексту његовог «Дијалога». Наравно, нема исту доказну вредност све што је приложено као аргументација. Али, све заједно, као што у другом случају сам каже, изражава «мишљење Цркве», значи смисао који Црква даје свакој богослужбеној радњи, њено богословско одређење у погледу тема о којима је расправљано. Свети Симеон нам и овде, показује својим примером, исправан начин таквог благочесног и смерног приступа овим тананим темама. Оставља Предање и праксу Цркве да пруже одговор. А мислим да су и Предање, и Свети Симеон који га износи и ненаметљиво тумачи јасни. Потоњи писци које смо навели (Геофило Кампанијски, Гаврило Филаделфијски, Никодим Светогорац), углавном се ослањају на Симеона, било да га наводе, било да не наводе. Изгледа да не постоје у изворима друга сведочанства о овој теми или их бар нисмо могли уочити, ни поред одговарајућег труда. Постојећа сведочанства су, у сваком случају, јасна и једногласна. На основу њих је састављен аналитички поредак словенског Молитвослова (=Требника), који са тачношћу сумира дотично Предање: «Узми део ИС и стави га у Свети путир. Раздели део ХС на свештенике и ђаконе, служитеље. Задржи два дела, ПИ - КА, за причешће верника и подели их на онолико малих делова колико је и причасника. Што се тиче честица у част Свете Дјеве, девет небеских чинов и светих, које се налазе на дискосу, њих не употребљавај за причешће, него се ограничи само на горње две честице» (П. Трелледа, *Ασπρεφς λειτουργια*, Αθήνα 1935, 132).

28а. Доуунски иодаци ио иишању освећења честица на дискосу и причешћивања њима или не.

Тема освећења честица, значи њиховог претварања приликом призива Светога Духа у Тело Христово или њиховог освећења кроз учешће у истом кад се убацују у Часну Крв, није «завршена». У ранијим одговорима на дата питања (под бр. 180-182, т. 2, стр. 81-92) позвали смо се на сведочанства: Светог Симеона Солунског, Геофила Кампанијског, Гаврила Севира и Преподобног Никодима Светогорца. Сва четворица јасно уче да се честице Светих, као и живих и упокојених верника, не претварају у Тело Христово ни приликом епиклезе, нити кад се стављају у Свети путир и натапају Часном Крвљу. Они свештенику непрестано скрећу пажњу да њима не причешћују вернике, будући да је Господ изричито предао, и Црква одвајкада примила и држала, да се причешће даје под оба вида, дакле Телом и Крвљу

Господњом. У потврду тачности овог става би можда била довољна чињеница да се служитељи причешћују само Агнецом - Часним Телом Христовим - а никад честицама.

У скорашњем одговору (т. 5, под бр. 518, стр. 67-73), поводом нових питања, вратили смо се на ову тему и изложили својеручни додатак Светог Симеона на марги-нама листова 34-35 Загорског кодекса под бр. 23, где он јасније и детаљније излаже своје ставове.

Већ је још један званичнији текст придодат претходном. Ради се о *Синодском ѿисму* Васељенског Патријарха Пајсија I (1651-1652 и 1654-1655) Никону Московском. Пајсије званично одговара на двадесет и седам «Питања», која му је поставио Никон Московски посланицом. Наша тема се разматра у «првом питању» које се тиче «поретка Свете Литургије по обичају који држимо на целом Истоку» и којем је додато и «неко мало тумачење, како би поредак функционисао методично». Прилажемо цео извод из датог текста, будући да је писан једноставно и јасно, карактеристичним народним језиком оног времена и без сувишних коментара:

«А након Светог Причешћа (подразумева служитеља), ђакон узимајући дискос и казујући васкрсне химне: «Васкрсење Христово видевши...» и «Блистај се, блистај, Нови Јерусалиме...», «О велика и најсветија Пасхо, Христе...», сабира преостала тела (тј. остале делове Агнеца) и заједно са свим честицама Светих и људи, живих и упокојених, преноси их са дискаса у путир. За то нас Латини много прекоравају, како мешамо људе заједно са обоженим Телом Христовим, и како би наводно и људи постајали тело Христово; али непорочна и Православна наша Црква не бива кривац или преступник за такве оптужбе, јер није могуће да наги и мали човек икада постане Бог по природи, као што је то Духом Светим постао претворени Хлеб; него и ако се приљуби уз Исуса и помешају се двоје у једно, као што бива и кад се човек причешћује Божанским Тајнама, не претвара се човек у Бога; само узима Божанску благодат од Христа, и човек опет остаје човек, иако прима благодат. И због тога свештеник треба да пази како неком хришћанину не би дао да се причести од честица, како не би падао у идолопоклонство. Мишљење наше Цркве, зарад кога честице људи ставља у путир, јесте да Часном Крвљу Господњом спере грехе поменутих (на светом предложењу), и то је исто као да је на пример Јован, који је стајао поред Крста, пожелео да неког грешника узме и доведе под ране Исусове из којих је текла Крв, како би га опрао њом, јер тада онај човек не би постао Христос по природи, него само Крвљу Христовом од грехова очишћени и омивени. Због тога и многи у нашој епархији, где знају за ово мишљење, кад стављају честице у путир након васкрсних молитава говоре ове речи: «Спери, Господе, Часном Крвљу Твојом, грехе овде поменутих, молитвама Светих Твојих». И ако то, у добри час, не говоре сви, али будући да Крв Христова има моћ да очишћује сагрешења, она дејствује говорили ми то или не, и на томе почива сва моћ свештенства».

Ово *Синодско ѿисмо* је објављено у књизи Архимандрита Калиника Деликаниса *{Патријаршијска Акѿа, т. 3, Цариград 1905, стр. 36-71}*, и горе наведени извод на странама 53-54.

Један други текст који наниже прилажемо јесте око осамдесет година старији од *Синодског ѿисма* Цариградског Патријарха Пајсија Првог Никону Московском. Ради се о једном од најстаријих штампаних издања које је објављено у Венецији 1574 под насловом «*Света Литургија са објашњењима разних учитеља*». Ово тумачење је на народном језику написао свештеник Јован Натанаил, «економ и епитроп» Васељенског Патријарха Господина Јеремије (II, 1536-1595). Он се у поглављу 95, (стр. 306), под насловом: «*О честицама које се на предложењу приносе за светије и све блајочесѿиве*», укратко осврће на тему којом се овде бавимо додајући карактеристично на маргинама израз: «Пази добро»: «Не претварају се пак честице ни у Тело Господње, ни у тела Светих, него су само дарови, и приноси, и жртве хлебне по угледу на Господа, и приносе се Њему, Господару, у име људи, а освећују се при свештеном савршавању тајни сједињењем, мешањем и приопштавањем, ширећи освећење и на оне због којих се Литургија служи, као и на нас».

Он се опширније се враћа на тему освећења честица и причешћа њима у одмах следећој 96-

ој глави, која има карактеристичан наслов: «О *Светом Причешћу, да све-шћеник не Шреба да се причешћује честицама, ниш оп, ниши да причешћује која друїої, го само Госїодњим Телом*» (стр. 31б-32а) и поново додаје на маргинама: «О, свештениче, пази». Ево шта каже: «Истинито је пак да свештеник треба да зна и пази при причешћу најстрашнијим Тајнама да не причешћује честицама, него Телом Господњим, и да не причешћује оне који долазе недостојно да се причесте. Јер, добро је то што су честице постале једно сједињењем, и мешањем и Тела и Крви Господње, али будући да је неопходно да се сваки верник подједнако причешћује и Телом и Крвљу Христовом, нека свештеник узимајући кашичицом и Тело и Крв Господњу причешћује онога који жели да дође да се достојно причести. Јер истина је да су се све честице приопштите и примиле освећење, и посветиле се, и постале свете, будући да су сабране у једну чашу, и да се мешају са Светим Телом и Крвљу Христовом, али је боље да се свако понаособ причешћује Телом и Крвљу Христовом. А ово, према најстаријем Предању, како смо примили од Светих Отаца тако да чинимо при давању Причешћа Бога и Спаса нашег верницима, пошто је Христос Апостолима предао свецело Тело Његово. Свештеници кашичицом треба да узимају заједно Тело и Крв Господњу и да је предају онима који треба да се причешћују. Упамти, да се не претварају честице које су (принесене) у спомен Светих и верника, јер свештеник доневши хлеб на предложене, само од њега вади у воспоминание, то јест у спомен Господњи, као што је Он рекао, а честице у спомен и сећање овог и оног Светитеља, и опроштај сагрешења живога или упокојенога, и да свештеник пре него што извади честице, одмах након што извади Агнец, обавља сједињење чаше и, потом, доноси честице. А ако је потребно да донесе више хлебова за Пређеосвећене, прво приноси све и говори: у спомен Господа хлебови сами. Али, и просфора из које је хлеб који се приноси у спомен Господа прва се назива нафором (ударјем, *αγτίδωρο*), а остале просфоре, из којих су честице светих, се не називају нафором (=антидором)».

Навели смо одломак из тумачења Јована Натанаила да би се показала доследност и истрајност Цркве у учењу и пракси, и постојана смерница коју следе сви учитељи Цркве који се дотичу ове теме. Јован Натанаил не додаје готово ништа посебно. Међутим, његов текст је у својој једноставности и смерном народном језику, изузетно леп. Уосталом, ова књига је толико ретка и тешко доступна да завређује да стекнемо бар неки мали укус познанства с њом.

Предање Православне Цркве је, као што га изражавају шест сведочанстава које смо поменули, јасно и једногласно: честице светитеља и верника се приликом освећења Тела Христовог не претварају, нити се верници причешћују њима, него Агнецом, значи Часним Телом Господњим.

Преузето из књиге: Јован Фундулис, Литургичке недоумице, Краљево 2005.

Посетите: www.verujem.org/forum

